

**Babić, Ljubo. *Umjetnost kod Hrvata.*
Zagreb: Ex libris 2019., 363 str.**

Monografija *Umjetnost kod Hrvata*, svojevrsni klasik na području povijesti umjetnosti, u listopadu 2019. godine doživjela je svoje najnovije izdanje, iako je izašla još davne 1934. godine, odnosno 1943. godine s opširnijim uvodom. Autor joj je Ljubo Babić, poznati hrvatski slikar, povjesničar umjetnosti, kritičar, scenograf i kostimograf. Babić je rođen u Jastrebarskom 14. lipnja 1890. godine u plemićkoj obitelji, a stric mu je bio poznati književnik Ksaver Šandor Gjalski. Bio je polaznik privatne slikarske škole poznatih slikara Mencija Klementa Crnčića i Bele Čikoša Sesije. Slikarstvo je studirao u Njemačkoj i Francuskoj, a u Zagrebu je diplomirao povijest umjetnosti. Unatoč tome što je bio kvalitetan portretist (slikao je potrete Matoša, Krleže i drugih), ostao je upamćen kao otac modernoga hrvatskoga pejzažnog slikarstva. Bio je direktor Strossmayerove galerije koju je temeljito reorganizirao te je prvi okupio i popularizirao slikarski opus Josipa Račića. Izradio je oko 180 scenografija, a 1920. godine osnovao je prvo lutkarsko kazalište u Zagrebu *Teatar marioneta*. Autor je 20 knjiga i više desetaka članaka, među kojima i putopisa i memoara. Najvažnija djela su mu *Umjetnost kod Hrvata u 19. stoljeću*, *Majstori preporoda*, *Zlatni viek španjolskog slikarstva*, *Francusko slikarstvo 19. stoljeća* i druga.

Knjiga je izdana u mekom uvezu te je podijeljena na osam poglavlja. Na kraju knjige nalazi se indeks likovnih radnika prema periodama (337–340.), popis arhitekata i graditelja (341), popis značajnijih likovnih izložbi u Zagrebu 1901. – 1941. (343–346.), popis slika (347–348.), a urednik ovog izdanja za završnicu knjige napisao je vrlo iscrpnu biografiju ovog velikana (353–362.). Knjiga je bogato opremljena s čak 65 slikovnih materijala.

Monografija, koja se bavi XIX. i prvom polovicom XX. stoljeća, započinje Uvodom (9–23.) u kojem Babić više kao teoretičar umjetnosti nastoji objasniti značenje umjetnosti i povijesti umjetnosti, njihove uloge u društvu i korelaciju sa Zagrebom kao likovnim središtem i državom kao pokretačem. Također objašnjava i podjelu na pet perioda (1800. – 1830., 1830. – 1860., 1860. – 1890., 1890. – 1914., 1914. – 1940.), iako napominje da se ne mogu lako i točno odrediti vremenski stilski periodi. Autor nadalje umjetnost dijeli na osobnu, koja dolazi iz gradskih krugova, i neosobnu ili pučku. Pučka umjetnost, kako i glasi naziv drugog poglavlja (25–37.), predstavlja Babićev interes te on

obrađuje njenu rasprostranjenost, uspoređuje drvene i kamene kuće kao jedina tvoriva koja je pučka umjetnost koristila, proučava pučke tkanine, njihovu obradbu, ritmiku njihovih motiva, njihove boje te ostale korištene ukrase. Prvom periodom, koju naziva jalovom jer su nastavljena sva umjetnička obilježja iz XVIII. stoljeća, bavi se u trećem poglavlju (39–49.) i to većinom arhitekturom te nešto manje slikarstvom i kiparstvom. U idućem poglavlju koje uz ime periode i njezinu vremensku odrednicu ima i podnaslov *Dobrovoljna kulturna recepcija i prvi pokušaju kulturne resorpcije* (49–76.) opisuje doprinos iliraca i hrvatskoga narodnog preporoda kulturnom razvoju hrvatskog naroda. Jedinostveno je to stilsko razdoblje bidermajerskog klasicizma, čiji su nositelji pripadnici građanskoga sloja, većinom stranci. Unatoč tome što priznaje kulturni razvoj koji je počivao na slabim osnovicama prijašnjega doba, Babić navodi da je bilo dosta diletanata bez formalne umjetničke naobrazbe, čiju talentiranost ne niječe, a koji su se umjetnošću bavili uz posao ili ne imajući drugog posla. Bilo je i profesionalaca poput Bartola Felbingera ili Ivana Zaschea, no ipak je najveći broj stranica ovog poglavlja (njih čak 13) Babić posvetio Vjekoslavu Karasu. Treća perioda obrađuje se u petom poglavlju (141–181.) s podnaslovom *Nastavak iste kulturne recepcije i sve jači pokušaji resorpcije*. Na početku poglavlja opisuje početak povijesnih hrvatskih ilustracija, za što su zaslužni slikar mađarskoga porijekla Josip Franjo Mücke i njegov učenik francuskoga porijekla Ferdinand Quiquerez. Potom idućih 13 stranica obrađuje umjetničko, ali i političko-organizacijsko djelovanje Izidora Kršnjavija. obrađuje još i djelovanje slikara Nikole Mašića i arhitekta Hermanna Bollea, koje pritom žestoko kritizira, kao i prvoga značajnijeg hrvatskoga kipara Ivana Rendića. Najplodonosnijom periodom bavi se na skoro 100 stranica u šestom poglavlju (183–271.). Dolazi do sve većeg razvoja hrvatskih gradova zbog povećanog broja graditeljske djelatnosti, nadasve u Zagrebu gdje Babić kritizira naglasak na estetici umjesto na praktičnosti zgrada koje se grade, dok takve situacije nema u dalmatinskim gradovima ili na selu. Razdoblje je ovo likovne nejedinstvenosti, zbog čega ga je teško podijeliti na faze pa Babić obrađuje pojedinačne biografije umjetnika, među kojima su i Vlaho Bukovac, Celestin Medović, pejzažisti Menci Clement Crnčić i Ferdo Kovačević, Bela Čikoš Sesija, slikarice Slava Raškaj i Nasta Rojc, Emanuel Vidović, kipari Robert Frangeš Mihanović, Rudolf Valdec i Ivo Kerdić, Josip Račić i Miroslav Kraljević te naš najvažniji arhitekt Viktor Kovačić. Pred sam kraj opisuje umjetničku situaciju

u Hrvatskoj početkom XX. stoljeća (273–325.) u kojoj Hrvatska zaostaje za Zapadom, a iako se povećava broj likovnih umjetnika i njihovih radova, njihova kvaliteta se smanjuje zbog poplave poluumjetnosti, kiča i diletantizma. Opisuje i smjenu generacija te sukob između starije i mlađe generacije koja obilježena darovitošću i zanosom osniva grupaciju Medulići u kojem su najvažniji članovi Ivan Meštrović, Tomo Rosandić, Tomislav Krizman, Mirko Rački, Joza Kljaković i Vladimir Becić. Poglavlje završava pregledom umjetničke djelatnosti u doba Prvoga svjetskog rata (nadasve rad Milivoja Uzelca, Marina Tartaglie, Jerolima Mišea i drugih) te kratkim opisivanjem stanja u kiparstvu. Babić potom preskače razdoblje od kraja rata do 1925. godine jer se prema njegovom mišljenju ništa važnije nije dogodilo, dok o razdoblju nakon 1925. godine piše (327–337.) vrlo skromno, uglavnom baveći se likovnim skupinama i strujama te nabrajajući njihove mnogobrojne predstavnike.

Knjiga *Umjetnost kod Hrvata* Ljube Babića kvalitetan je prikaz razvoja hrvatske umjetnosti u XIX. i prvoj polovici XX. stoljeća te je prava šteta što autor nije obradio i ranija umjetnička razdoblja. Iako se Babić koristi umjetničkim jezikom prepunim stilskih izražajnih sredstava, knjiga nije nerazumljiva ili zamorna. Ipak, autor je pomalo subjektivan jer kao slikar veću pozornost posvećuje slikarstvu u odnosu na kiparstvo i arhitekturu. Posebno bih pohvalio to što na početku svake periode opisuje njen povijesni kontekst, ali na puno zanimljiviji način od pukoga nabranja godina i događaja. Knjigu bih preporučio svakom ljubitelju umjetnosti, a nadasve onima koje zanima nastanak moderne hrvatske umjetnosti.

Antonio Tomić